

УДК 658.15

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-4-27>**Тройнікова О.М.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління державними і корпоративними фінансами
Українського державного університету залізничного транспорту***Смирнова Д.О.***магістр спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Українського державного університету залізничного транспорту***Troinikova Olena***PhD in Economics Sciences, Associate Professor,
Ukrainian State University of Railway Transport***Smyrnova Darya***Master's Degree in Finance, Banking and Insurance
Ukrainian State University of Railway Transport*

ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

APPROACHES TO FINANCIAL SECURITY MANAGEMENT OF THE SOCIO-ECONOMIC SYSTEM

АНОТАЦІЯ

Фінансова безпека є однією з частин економічної безпеки. Вона є характеристикою економічної системи та відображає зможу підприємства або галузі стабільно функціонувати, тобто здатність забезпечити умови функціонування, забезпечити себе ресурсами та мати стратегію розвитку з дотриманням інтересів усіх учасників виробничого процесу. Рівень фінансової безпеки підприємства та галузі певною мірою залежить від фінансового стану підприємств. Згідно з наявною системою управління безпекою, в якій фінансові показники є об'єктами елементів системи, ефективне управління цими об'єктами позитивно впливає на рівень фінансової безпеки підприємства. З урахуванням сучасних умов, які характеризуються протиріччями та складністю функціонування виробничих підприємств, промислове підприємство доцільно розглядати як соціально-економічну систему, в якій відбувається взаємодія, що призводить до об'єднання в нову цілісність окремих об'єктів, що мають економічне і соціальне призначення на конкретній території з урахуванням природоресурсного складника, для виробництва матеріальних благ і надання послуг. У межах системи управління та підходу до промислового підприємства як до соціально-економічної системи на першому етапі доцільно провести загальний огляд, який включає в себе аналіз капіталу, що є вагомим об'єктом у системі управління фінансовою безпекою підприємства.

Ключові слова: фінансова безпека, соціально-економічна система, фінансова діяльність, структура капіталу, структура активів.

АННОТАЦИЯ

Финансовая безопасность является одной из частей экономической безопасности. Она является характеристикой экономической системы и отражает возможность предприятия или отрасли стабильно функционировать, то есть обеспечивать условия функционирования, обеспечивать себя ресурсами и иметь стратегию развития с соблюдением интересов всех участников производственного процесса. Уровень экономической безопасности предприятия и отрасли в определенной степени зависит от финансового состояния предприятий. Согласно существующей системе управления безопасностью, в которой финансовые показатели являются объектами элементов системы, эффективное управление этими объектами положительно влияет на уровень финансовой безопасности предприятия. С учетом современных условий, характеризующихся противоречиями и сложностью функционирования

производственных предприятий, промышленное предприятие целесообразно рассматривать как социально-экономическую систему, в которой происходит взаимодействие, приводящее к объединению в новую целостность отдельных объектов, имеющих экономическое и социальное назначение на конкретной территории с учетом природоресурсной составляющей, для производства материальных благ и оказания услуг. В рамках системы управления и подхода к промышленному предприятию как к социально-экономической системе на первом этапе целесообразно провести общий обзор, включающий в себя анализ капитала, который играет существенную роль среди объектов в системе управления финансовой безопасностью предприятия.

Ключевые слова: финансовая безопасность, социально-экономическая система, финансовая деятельность, структура капитала, структура активов.

ANNOTATION

Economic security as a category, characterizes the objective protective properties of an individual business entity. Economic security is a complex multi-tier system. It should be particularly emphasized its structural elements – financial security. Financial security is one of the parts of economic security. It is a characteristic of the economic system and reflects the ability of the enterprise or industry to operate stably, that is, to ensure the conditions of operation; provide themselves with resources and have a development strategy with the interests of all participants in the production process. The level of economic security of the enterprise and the industry to a certain extent depends on the financial condition of the enterprises. According to the existing security management system in which financial indicators are objects of system elements, the management of these objects has a positive effect on the level of financial security of an enterprise. Taking into account modern conditions, characterized by contradictions and complexity of functioning of industrial enterprises, it is expedient to consider an industrial enterprise as a socio-economic system in which the integrity of facilities having economic and social purpose in a particular territory interacts, taking into account the natural resource component, to produce material goods and provide services. an enterprise is an economic system that in the production process resources are used and benefits are realized, that is, the continuity of the reproduction of the social product is ensured. It is a social system because it is created by some individuals, providing other individuals with jobs, that is, provides employment to the population and satisfies the result of labor with the specific needs of society.

Within the framework of the management system and approach to an industrial enterprise, as a socio-economic system, at the first stage it is advisable to conduct a general overview, including capital analysis, which plays a significant role among the object in the enterprise financial security management system. An enterprise that is being researched is a concrete example of a socio-economic system in an industry. Based on the study of the structure of assets and liabilities, it is possible to form a generalization for such enterprises, because such a situation is typical for domestic enterprises operating in today's difficult economic conditions.

Key words: financial security, socio-economic system, capital structure, asset structure, structure of liabilities, financial activity.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі інтеграції України до європейської спільноти та світових процесів глобалізації держави галузі та окремі підприємства зіштовхуються з новими завданнями. Це потребує вдосконалення системи управління процесами, перегляду існуючих інструментів до вивчення, аналізу, прогнозування діяльності.

У таких умовах посилюються вимоги до економічної безпеки галузей та підприємств, тому що, крім позитивного впливу, глобалізаційні процеси створюють певні ризики, які пов'язані зі світовими тенденціями, а саме: нестабільністю світової фінансової системи; розширенням світових ринків для певних видів продукції, товарів та послуг; поширенням кризових явищ; експансією передових країн світу; дефіцитом ресурсів для розширеного розвитку [1].

Основні загрози економічній безпеці України містяться у напрямках макроекономічної, фінансової, зовнішньоекономічної, інвестиційної, енергетичної, соціальної, науково-технологічної безпеки. Крім того, треба зазначити такі негативні явища, як залежність України від зовнішньоекономічної кон'юнктури, недостатній розвиток внутрішнього ринку та постійне погіршення стану зовнішньоторговельного балансу, енергетична залежність від імпорту нафти і газу. Серед соціальних аспектів привертають увагу нерівність та висока диференціація доходів населення, погіршення стану фізичного здоров'я людей, депопуляція, низька якість вітчизняної аграрної продукції як наслідок неналежних умов зберігання, цінова недоступність певних продовольчих товарів для окремих верств населення [1].

Фінансова безпека – найважливіша частина економічної безпеки. Вона є характеристикою економічної системи та відображає зможу підприємства або галузі стабільно функціонувати, тобто здатність забезпечити умови функціонування; забезпечити себе ресурсами та мати стратегію розвитку з дотриманням інтересів усіх учасників виробничого процесу.

Для вирішення проблеми поліпшення фінансової безпеки конкретного підприємства розглядаємо його як соціально-економічну систему, що існує в сучасних умовах з урахуванням глобалізаційних процесів. Застосовуючи існуючу систему управління фінансовою безпекою [2], оцінюється вплив окремих елементів на її рівень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Дослідженню категорії фінансової безпеки діяльності підприємств присвячено багато праць учених: О.І. Барановського, І.О. Бланка, К.С. Горячевої, О.В. Ареф'євої, Л.І. Донець, Н.Й. Реверчук, А.Г. Загородній, О.І. Захарова, П.Я. Пригунова, С.Ф. Покропивного, В.А. Забродського, М.О. Кизим [3]. Поняття фінансової безпеки підприємства авторами трактується в двох площинах: фінансова безпека як стан захищеності інтересів підприємства та фінансова безпека як стан ефективного використання ресурсів підприємства [3].

Для аналізу фінансової безпеки підприємства необхідно враховувати той факт, що сьогодні настільки багатогранні умови господарювання, що окреме підприємство, галузь або держава доцільно розглядати як соціально-економічну систему. Тому в наукових джерелах, досліджуючи напрями та перспективи розвитку економіки, тенденції стратегії розвитку держав, усе частіше застосовують саме це поняття.

У таких умовах забезпечення економічної безпеки та її складників будь-якої соціально-економічної системи має свої особливості.

Одним із визначень соціально-економічної системи є представлення її як взаємопов'язаної цілісності об'єктів, що мають економічне й соціальне призначення на конкретній території з урахуванням природно-ресурсного складника, для виробництва матеріальних благ і надання послуг. Із цього визначення випливає, що виробниче підприємство промисловості є такою системою.

По-перше, підприємство є економічною системою, тому що в процесі виробництва використовуються ресурси і відбувається реалізація благ, тобто забезпечується безперервність відтворення суспільного продукту. По-друге, соціальною системою воно є тому, що створюється одними індивідами, надаючи іншим робочі місця: відбувається працевлаштування населення; результатом праці задовольняються конкретні потреби суспільства.

Дане промислове підприємство як соціально-економічна система являє собою відокремлену в результаті суспільного поділу праці частину виробничого процесу, що здатна самостійно або в кооперації з іншими системами задовольнити певні потреби потенційних споживачів за допомогою вироблення цією системою благ. Поява певної соціально-економічної системи, у даному разі – промислового підприємства, зумовлена виникненням або формуванням потреби на продукцію, послуги [4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Управління фінансовою безпекою підприємства, особливо в сучасних умовах, потребує системного підходу. У публікації досліджується підприємство промислової галузі з

погляду на нього як на соціально-економічну систему, у межах якої застосовується існуюча система управління фінансовою безпекою [2].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження підприємства промислової галузі як соціально-економічної системи; оцінювання окремих елементів системи управління фінансовою безпекою, таких як фінансова діяльність, капітал, активи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Фінансова безпека – найважливіша частина економічної безпеки. Вона є характеристикою економічної системи та відображає зможу підприємства або галузі стабільно функціонувати, тобто здатність забезпечити умови функціонування, забезпечити себе ресурсами та мати стратегію розвитку з дотриманням інтересів усіх учасників господарського процесу.

Постійне спостереження, дослідження та прогнозування відповідних техніко-економічних і фінансових показників дає можливість застосування дієвих заходів, що дає зможу не тільки спостерігати за поточною ситуацією на підприємстві, а й випередити ризики, що виникають завдяки сучасним світовим викликам.

Під час проведення комплексного аналізу діяльності підприємства промислової галузі виявлені деякі особливості. У структурі активів балансу відсутні статті щодо довгострокових фінансових інвестицій, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств, довгострокової дебіторської заборгованості, інші необоротні активи. Можна сформувати узагальнення для подібних підприємств, тому що така ситуація притаманна вітчизняним підприємствам, що функціонують у нинішніх складних економічних умовах. Це свідчить про неефективність управління власними грошовими ресурсами.

У структурі активів переважають оборотні активи, питома вага яких протягом

п'ятирічного періоду збільшується від 50% до 74%. Структура активів переважно представлена «запасами», що мають тенденцію до збільшення впродовж періоду.

У структурі пасивів наявність власного капіталу є більшою, ніж позикового, це означає, що підприємство має власні джерела, наслідком чого є більш стабільне фінансове положення. Підприємство незалежне від позикового капіталу і зобов'язань. Але це також є свідченням недосконалої ефективності управління капіталом.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведене дослідження дає зможу більш повно уявити категорію фінансової безпеки підприємства, акцентувати увагу та оцінити роль окремих елементів у системі управління фінансовою безпекою. Визначення об'єктів управління фінансовою безпекою підприємства дає зможу оцінити внутрішні чинники і сформувати рекомендації, прогнози та перспективи для конкретного підприємства, а також для галузі у цілому.

Під фінансовою безпекою підприємства у даному дослідженні слід розуміти сукупність елементів соціально-економічної системи, які знаходяться в узгодженості між собою та здатні захистити її від негативних впливів ендогенних та екзогенних чинників, забезпечуючи її ефективне функціонування, стабільність розвитку на певний період часу.

Аналіз структури активів досліджуваного підприємства показав відсутність такої статті, як довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств. Ця ситуація свідчить про недостатню ефективність управління грошовими ресурсами. Дисбаланс, який склався у структурі пасивів, свідчить, з одного боку, про відносно стабільний стан підприємства, але невелика питома вага позикового капіталу в структурі пасивів, рентабельність активів свідчать про неефективне управління грошовими ресурсами.

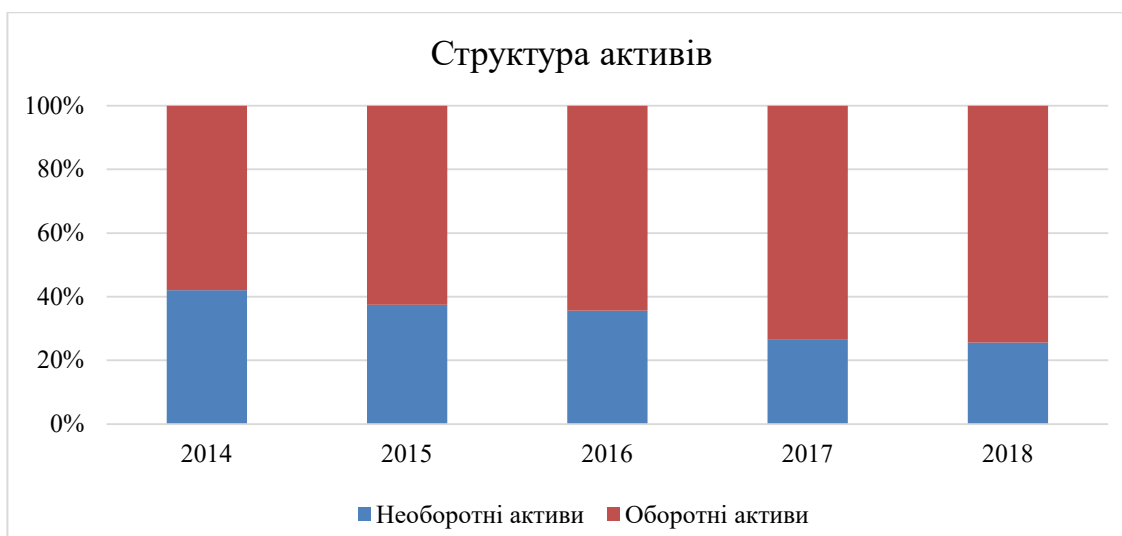

Рис. 1.

Рис. 2.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Левчук О.В. Економічна безпека України в контексті глобалізаційних викликів. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 59–64.
2. Кириченко О.А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах фінансової кризи. *Фінансові ринки і цінні бумагаи*. 2009. № 16. С. 22–28.
3. Кудрицька Ж.В. Система управління фінансовою безпекою підприємства. *Ефективна економіка*. 2012. № 1. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=897> (дата звернення: 10.06.2019).
4. Підприємство як відкрита соціально-економічна система. URL : <https://leksii.com/2-109976.html> (дата звернення: 10.06.2019).
5. Тройнікова О.М., Машошина Т.В., Оцінювання ендогенних факторів по підвищенню інвестиційної привабливості підприємств. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 2(13). С. 184–188.
6. Тройнікова О.М., Машошина Т.В., Фактори підвищення економічної безпеки соціально-економічних систем в умовах глобалізації. *Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток* : матеріали XI міжнар. наук-практ. конф., м. Харків, 28–29 травня 2019 р. Харків, 2019. С. 325–326.

Context of Globalization Challenges] *Economics and society*. 2017. vol. pp. 59-64.

2. Kirichenko O.A. Vdoskonalennya upravlinnya finansovoyu bezpekoyu pidpriEmstv v umovah finansovoyi krizi. [Improving the management of financial security of enterprises in the context of the financial crisis] *Financial markets and securities* 2009. 1vol. 6. pp. 22-28.
3. Kudritska Zh. Sistema upravlinnya finansovoyu bezpekoyu pidpriemstva. [The system of financial security management of the enterprise] *Efficient economics*. 2012. № 1. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=897/> (accessed 10.06.2019).
4. Pidpryemstvo yak vidkryta sotsialno-ekonomichna system [Enterprise as an open socio-economic system] <https://leksii.com/2-109976.html/> (accessed 10.06.2019).
5. Troinikova O.M, Mashoshina T.V. Otsinyuvannya endogenih faktorlv po pidvischennyu investitsynoyi privablivosti pidpriemstv [Estimation of endogenous factors to increase the investment attractiveness of enterprises]. *Priazovsky Economic Bulletin*. 2019. Vol.2 (13). pp.184-188
6. Troinikova O.M., Mashoshina T.V. Faktori pidvischenya ekonomichnoyi bezpeki sotsialno-ekonomichnih sistem v umovah globalizatsiyi [Factors for improving the economic security of socio-economic systems in a globalizing environment] *Evropeyskiy vektor modernizatsiyi ekonomiki: kreativnist, prozorist ta staliy rozvitok* materialy: XI mizhnar. nauk-prakt. conf. m.Harkiv 28-29 travnya 2019 Harkiv, 2019. pp. 325-326.

REFERENCES:

1. Levchuk O.V. Ekonomichna bezpeka Ukraini v konteksti globalizatsiynih viklikiv. [Ukraine's Economic Security in the